

Володимир Лютий

аспірант кафедри теоретичної і практичної філософії імені професора Й. Б. Шада

Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна,

майдан Свободи 4, м. Харків, 61022, Україна

<https://orcid.org/0009-0007-9125-299X>

«THE RABBIT SENDS IN A LITTLE BILL»: СПІВ-БУТТЯ В УМОВАХ ВТРАТИ СПІВМІРНОСТІ

Стаття присвячена соціально-філософському осмисленню спів-буття як форми людського існування, що передбачає певну співмірність між суб'єктом, тілом, соціальним простором і структурами взаємодії. Автор досліджує умови, за яких стає можливим спільний світ, а також механізми, через які ця можливість втрачається в ситуаціях кризи. Вихідною тезою є положення про те, що спів-буття не зводиться до факту фізичної присутності чи комунікації, а ґрунтується на складній системі відповідностей між людиною та світом її соціального існування.

Матеріалом дослідження виступає четверта глава *Alice's Adventures in Wonderland* Льюїса Керролла, яка розглядається як філософська модель руйнування співмірності. Показано, що криза спів-буття виникає не лише внаслідок конфлікту чи розриву комунікації, але й через порушення звичних співвідношень між тілом і простором, соціальною роллю та особистістю, присутністю та взаєморозумінням. Особливу увагу приділено феномену соціального впізнавання, проблемі тілесності, функціонуванню ролей у кризових ситуаціях, а також специфіці взаємодії за умов відсутності безпосередньої спів-присутності.

Обґрунтовується, що соціальний порядок підтримується не лише нормами та інституціями, а й прихованими структурами співмірності, які зазвичай залишаються непомітними. Їх порушення робить видимими фундаментальні умови людського співіснування. Аналіз показує, що навіть доброзичливість, готовність до взаємодії та комунікативна відкритість не гарантують можливості спільного світу, якщо учасники взаємодії втрачають здатність залишатися співмірними одне одному.

Зроблено висновок, що карроллівський нонсенс постає не лише літературним прийомом, а й інструментом філософського аналізу соціальної реальності, що дозволяє розглядати кризу спів-буття не як винятковий стан, а як спосіб виявлення онтологічних і соціальних передумов повсякденного існування.

Ключові слова: **спів-буття, співмірність, соціальна ідентичність, тілесність, соціальна роль, присутність, соціальна криза.**

Як цитувати: Лютий, В., (2026). «The Rabbit Sends in a Little Bill»: спів-буття в умовах втрати співмірності. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна, серія «Теорія культури і філософія науки»*, (73), 46-53. <https://doi.org/10.26565/2306-6687-2026-73-05>

In cites: Liutyi, V., (2026). «The Rabbit Sends in a Little Bill»: Being-with under the Conditions of the Loss of Commensurability. *The Journal of V. N. Karazin Kharkiv National University, Series Theory of Culture and Philosophy of Science*, (73), 46- 53. <https://doi.org/10.26565/2306-6687-2026-73-05> [In Ukrainian]

Є речі, які соціальна філософія настільки давно вважає очевидними, що майже перестала їх помічати. Одна з них – співмірність. Ми входимо у двері тому, що вони нашого розміру. Впізнаємо одне одного тому, що існуємо у спільному масштабі сприйняття. Розподіляємо ролі, координуємо дії, підтримуємо спільне існування – і все це можливе лише тому, що між тілом, простором і соціальним порядком зберігається певна відповідність. Спів-буття мовчазно передбачає співмірність як одну зі своїх базових умов [Heidegger, 1995; Arendt, 1958]. Четверта глава *Alice's Adventures in Wonderland* руйнує цю умову з майже експериментальною послідовністю. Аліса більше не просто потрапляє у дивні ситуації. Вона сама стає проблемою

для ситуації. Її тіло переростає будинок – і будинок перетворюється на пастку. Білий Кролик звертається до неї чужим ім'ям – і соціальна ідентичність виявляється функцією чужого розпізнавання, а не власної присутності [Ricoeur, 1981]. Ящірка Білль нічого не порушує – але саме його відправляють у трубу, бо будь-яка система схильна шукати виконавця швидше, ніж причину. Щеня хоче гратися – але різниця масштабів перетворює гру на загрозу. Питання, яке ставить ця глава, стосується не лише того, ким є Аліса. Воно значно радикальніше: що відбувається зі спільністю тоді, коли співмірність між суб'єктом і світом зникає? Чи можливе спів-буття там, де тіло більше не відповідає простору, соціальна роль – особі, а звичні форми взаємодії раптом втрачають свою очевидність? [Heidegger, 1995; Levinas, 1969] Wonderland не пропонує готових відповідей. Натомість він проводить майже безжальний експеримент над самими умовами соціального існування. І ставить питання з точністю, якої іноді бракує навіть тим теоріям, що спеціально створювалися для їхнього пояснення.

Актуальність такого прочитання зумовлена тим, що проблема співмірності виявляється прихованим виміром більшості сучасних соціальних криз – таким, який рідко називають прямо, але який відчувається скрізь. Політичні інститути, створені для одного масштабу суспільства, стикаються з процесами, що давно перевищили межі їхньої ефективності. Соціальні ролі втрачають стабільність швидше, ніж формуються нові механізми самоідентифікації. Технологічні середовища змінюють правила швидше, ніж людина встигає їх осмислити. За всіма цими різними процесами – різними мовами, різними масштабами, різними дисциплінами – часто приховується спільна проблема: порушення відповідності між суб'єктом, соціальними структурами і простором спільного існування [Arendt, 1958; Heidegger, 1995]. Криза виявляється не руйнуванням порядку як такого, а втратою співмірності між явищами що змінюються з різною швидкістю.

Особливо виразно це проявляється у цифрових формах соціальності. Сучасна людина одночасно присутня у множинних просторах взаємодії, підтримує зв'язки з сотнями інших людей, бере участь у комунікації без спільного фізичного простору і без безпосередньої присутності іншого. Спів-буття поступово втрачає очевидний зв'язок зі спів-присутністю. Голос, повідомлення, профіль або цифровий образ заміщують живу зустріч – не скасовуючи при цьому необхідності координації. Аліса за дверима чутна, але не бачена. І це вже не лише Wonderland [Levinas, 1969].

У цьому контексті четверта глава *Alice's Adventures in Wonderland* набуває несподіваної філософської точності. Керролл моделює ситуацію, у якій порушення співмірності між тілом, простором і соціальною роллю поступово перетворюється на кризу спів-буття. Те, що в тексті постає як нонсенс, дозволяє побачити фундаментальні умови соціального існування саме тоді, коли вони перестають працювати. Wonderland виявляє те, що зазвичай приховується успішністю повсякденного спів-буття.

Ступінь наукової розробленості проблеми. Творчість Льюїса Керролла традиційно привертає увагу дослідників як простір мовної гри, нонсенсу та логічних парадоксів. Значна частина робіт зосереджується на риторичних механізмах тексту, особливостях каламбуру, структурі комунікативних збоїв та специфіці карроллівського нонсенсу. У цьому контексті важливими є дослідження Дж. Чедвік-Джошуа, М. Кемпа, Т. Булут і Н. Альмабрук, а також робота А. Воллнер, присвячена феномену *doubletalk* у *Alice's Adventures in Wonderland* [Chadwick-Joshua, 1987; Kemp, 2011; Wollner, 2004; Bulut, Almabrouk, 2020].

Філософські інтерпретації творчості Керролла пов'язані насамперед із працями Ж. Дельоза, який розглядав Wonderland як особливий простір продукування смислу, де значення виникає через постійне зміщення логічних і мовних поверхонь [Deleuze, 1990]. Водночас більшість досліджень зосереджується переважно на проблемах мови, суб'єктивності, логіки або психоаналітичних інтерпретаціях тексту.

Натомість соціально-філософський вимір четвертої глави *Alice's Adventures in Wonderland* залишається розробленим значно меншою мірою. Зокрема, недостатньо дослідженими залишаються питання спів-буття в умовах порушення співмірності між тілом, простором і соціальною роллю; проблема впізнавання Іншого в ситуації комунікативної дистанції; функціонування анонімних соціальних ролей у кризових формах взаємодії; а також механізми руйнування та відновлення соціальної координації в умовах втрати звичних структур повсякденності. Теоретичне підґрунтя для такого прочитання формують феноменологічні та соціально-філософські підходи до проблеми спів-буття, представлені у працях М. Гайдеггера, Г. Арендт, Е. Левінаса, П. Рікера та Г.-Г. Гадамера [Heidegger, 1995; Arendt, 1958; Levinas, 1969; Ricoeur, 1981; Gadamer, 2004]. Особливого значення для даного

дослідження набувають концепції тілесності, винятку та меж соціального порядку, розроблені Дж. Агамбеном [Agamben, 1998; Agamben, 2005].

Таким чином, попри значну кількість літературознавчих і філософських інтерпретацій творчості Керролла, четверта глава *Alice's Adventures in Wonderland* практично не розглядалася як модель кризи спів-буття, у якій порушення співмірності між суб'єктом і світом поступово виявляє приховані умови можливості самого соціального існування.

Метою статті є виявлення соціально-філософських механізмів спів-буття, які стають видимими у ситуації втрати співмірності між суб'єктом і світом, представлений у четвертій главі *Alice's Adventures in Wonderland*.

Завдання дослідження: (а) проаналізувати трансформацію тіла як чинник руйнування співмірності між суб'єктом і соціальним простором; (б) дослідити механізми формування соціальної ідентичності у сцені помилкового впізнавання; (с) дослідити голос як мінімальну форму присутності в умовах просторової та комунікативної дистанції – та визначити межі спів-буття що стають видимими саме тоді, коли безпосередній контакт між учасниками взаємодії виявляється неможливим; (д) розкрити функціонування анонімних соціальних ролей і механізмів делегування дії на прикладі образу Біллі та колективних практик реагування на кризову ситуацію; (е) виявити соціально-філософський потенціал карроллівського нонсенсу для осмислення сучасних кризових форм соціальної взаємодії.

Методологічну основу дослідження становлять феноменологічний та герменевтичний підходи. Феноменологічна перспектива дозволяє розглядати події четвертої глави *Alice's Adventures in Wonderland* як досвід порушення співмірності між тілом, простором і світом, унаслідок чого стають видимими ті умови спів-буття, які зазвичай залишаються прихованими власною очевидністю [Heidegger, 1995; Merleau-Ponty, 1962]. Герменевтичний підхід спрямований на аналіз процесів упізнавання, непорозуміння та зміни горизонтів взаємодії, через які конститууються соціальні зв'язки [Gadamer, 2004; Ricoeur, 1981].

Теоретичними співрозмовниками дослідження виступають М. Гайдеггер, Г. Арендт, Е. Левінас, Дж. Агамбен і П. Рікер. Їхні концепції використовуються не як готові пояснювальні схеми, а як інструменти осмислення різних вимірів спів-буття, представлених у тексті Керролла: взаємозв'язку тіла і світу, проблеми присутності Іншого, функціонування соціальних ролей, досвіду виключення та формування ідентичності в умовах кризи звичних структур взаємодії.

«Мері-Енн»: соціальна ідентичність як ефект упізнавання. Криза спів-буття у четвертій главі *Alice's Adventures in Wonderland* починається значно раніше, ніж тіло Аліси перестає вміщатися у будинок Білого Кролика. Перший збій виникає у сфері соціальної ідентичності. Білий Кролик бачить Алісу і миттєво називає її чужим ім'ям: «Мері-Енн». Примітно, що він навіть не намагається з'ясувати, хто стоїть перед ним. Упізнавання відбувається раніше за сприйняття. Соціальна роль виявляється важливішою за конкретну особу [Arendt, 1958]. Реакція Аліси не менш показова. Вона усвідомлює помилку, але не заперечує її. Навпаки, негайно починає виконувати отримане доручення. У цій короткій сцені Керролл демонструє дивну особливість соціальної взаємодії: людина далеко не завжди отримує свою роль через самовизначення. Значно частіше роль з'являється як результат чужого впізнавання, яке може бути помилковим, випадковим або поверховим. Саме тому епізод із Мері-Енн виходить далеко за межі комічного непорозуміння. Він ставить питання про те, наскільки стійкою є сама ідентичність. Якщо інші послідовно звертаються до мене як до когось іншого, що саме забезпечує неперервність мого «я»? Чи достатньо внутрішньої впевненості у власній тотожності, чи соціальна ідентичність завжди певною мірою залежить від визнання з боку інших?

У цьому сенсі ситуація Аліси нагадує описані П. Рікером напруження між самототожністю суб'єкта і тими способами, через які він постає у просторі соціальних взаємодій [Ricoeur, 1981]. Особистість не існує поза процесами впізнавання, але й не може бути повністю зведена до них. Саме ця нестійка рівновага у *Wonderland* раптом починає руйнуватися. Показово, що Кролик сприймає Алісу не як співрозмовницю, а як функцію. Для нього вона насамперед служниця, тобто елемент уже наявного порядку речей. Особистість зникає за роллю ще до того, як розпочинається будь-яка взаємодія. Соціальний світ Білого Кролика виявляється влаштованим настільки впорядковано, що в ньому вже заздалегідь підготовлені місця для тих, хто має виконувати певні дії. Іронія полягає в тому, що саме помилкове впізнавання запускає весь подальший ланцюг подій. Аліса потрапляє до будинку Кролика не тому, що приймає самостійне рішення, а тому, що на кілька хвилин погоджується

існувати всередині чужої ролі. Криза спів-буття починається в Wonderland не з конфлікту і не з насильства. Вона починається з того моменту, коли соціальний порядок перестає бачити того, хто стоїть перед ним [Levinas, 1969].

Від Мері-Енн до Аліси: як чужа роль починає працювати. Показово, що після помилкового впізнання Аліса майже не чинить опору нав'язаній їй ролі. Значно важливішим є інше: роль починає функціонувати раніше, ніж постає питання про її прийняття чи відмову від неї. Соціальна ідентичність виявляється не результатом внутрішнього вибору, а ефектом включення у вже наявну структуру очікувань [Arendt, 1958]. Саме тому помилка Білого Кролика не залишається суто когнітивною помилкою. Вона набуває практичних наслідків і починає організовувати поведінку учасників взаємодії. Роль виявляється не описом соціальної реальності, а одним із механізмів її виробництва. Кролик назвав Алісу Мері-Енн лише один раз. Але цього виявилось достатньо, щоб нова соціальна позиція почала організовувати її поведінку. Вона поспішає виконати наказ, турбується про успішність доручення і навіть вибудовує уявні сценарії підпорядкування. Помилка поступово починає функціонувати як соціальний факт. У цьому сенсі Wonderland демонструє одну з фундаментальних особливостей спів-буття. Соціальний порядок існує не лише зовні, у вигляді правил чи інституцій. Він постійно відтворюється через готовність людей діяти відповідно до запропонованих їм ролей. Часто ще до того, як вони встигають поставити під сумнів саму підставу такого розподілу.

Показово, що максимальна інтеграція у соціальний порядок збігається тут із початком його руйнування. Аліса входить до будинку Кролика як виконавиця нав'язаної ролі, повністю вписана у чужу систему очікувань. Проте саме ця слухняність приводить її до ситуації, у якій вона перестає бути співмірною простору, що мав би забезпечувати її включеність у світ. Соціальна впорядкованість раптом обертається власною протилежністю: чим точніше виконується роль, тим очевиднішою стає крихітність умов, на яких тримається сам порядок [Heidegger, 1995].

Будинок, який став замалим: криза співмірності як криза спів-буття. Після сцени з Мері-Енн четверта глава раптово змінює масштаб проблеми. Якщо раніше порушення стосувалося соціальної ідентичності, то тепер під сумнівом опиняється сама можливість співіснування тіла і світу. Аліса знаходить рукавички, знаходить віяло – і, як це регулярно трапляється у Wonderland, робить ще одну річ, наслідки якої виявляються значно серйознішими за сам вчинок. Вона випиває вміст незнайомого флакона. Подальше зростання зазвичай читають як чергову гру Керролла з мінливими розмірами. Але четверта глава робить акцент не на самому збільшенні. Важливими стають його наслідки. Аліса більше не просто змінює розмір. Вона перестає бути співмірною простору, в якому перебуває. Будинок Білого Кролика був створений для певного способу існування. Його двері, кімнати, сходи й вікна передбачають конкретне тіло, здатне вільно пересуватися, входити й виходити, користуватися речами за їхнім призначенням. Простір мовчазно розрахований на певну норму тілесності. Саме тому зростання Аліси виявляється не лише фізичною зміною. Воно руйнує приховану домовленість між тілом і світом. У феноменологічній перспективі ця домовленість зазвичай залишається непомітною саме тому, що працює. Людина не замислюється над розміром дверей, висотою стелі чи шириною проходу доти, доки її тіло залишається співмірним простору. Світ сприймається як доступний і придатний для дії. Лише збій робить видимою саму структуру цієї відповідності [Merleau-Ponty, 1962]. Саме такий збій і відбувається у будинку Кролика. Простір залишається тим самим, але більше не виконує своєї функції. Двері перестають бути виходом. Вікно перестає бути джерелом світла. Кімната перестає бути місцем перебування. Усе, що раніше забезпечувало можливість орієнтації у світі, поступово перетворюється на перешкоду [Heidegger, 1995]. І тут Керролл майже непристойно точний. Криза виникає не тому, що змінюється світ. Змінюється лише співвідношення між тілом і світом. Але цього виявляється достатньо, щоб звичний порядок взаємодії почав руйнуватися.

Тіло як політична проблема. Поки Аліса залишається сама у кімнаті, її становище виглядає майже приватною незручністю. Вона не може вийти, не може рухатися, не розуміє, що робити далі. Проте ситуація докорінно змінюється тієї миті, коли про її присутність дізнаються інші. Це принциповий момент. Тіло Аліси не стає проблемою через власні властивості. Воно стає проблемою тому, що порушує функціонування спільного простору. Двері більше не працюють як двері. Вікно більше не працює як вікно. Будинок перестає виконувати своє призначення. Із внутрішньої незручності ситуація поступово перетворюється на колективну кризу. У цьому сенсі четверта глава пропонує майже лабораторну модель того,

як соціальні системи реагують на порушення норми. Проблемою стає не саме тіло, а його невідповідність структурі простору. Світ Білого Кролика влаштований для тіл певного масштабу. Те, що виходить за ці межі, автоматично починає сприйматися як загроза порядку. Тут особливо доречно згадати Агамбена. Його аналіз винятку показує, що політична спільнота постійно визначає власні межі через розрізнення між тим, що може бути включене у порядок, і тим, що виявляється надлишковим щодо нього [Agamben, 1998; Agamben, 2005]. Аліса не порушує жодного правила навмисно. Не чинить насильства. Не висуває вимог. Її єдина провина полягає у тому, що вона більше не поміщається у світ, який намагається її оточити. Парадоксально, але що менш активною стає сама Аліса, то активнішими стають інші. Вона майже нерухома. Натомість навколо будинку починає формуватися колективна мобілізація. Криза співмірності поступово перетворюється на кризу управління.

Голос за дверима: мінімальна форма присутності. Показово, що після того як тіло Аліси перестає бути доступним для безпосередньої взаємодії, єдиним засобом зв'язку між нею та іншими персонажами залишається голос. Ніхто не може нормально побачити Алісу. Вона не може вийти назовні. Простір розірваний стінами, дверима, вікнами і димарем. Проте комунікація не припиняється. Персонажі продовжують звертатися одне до одного, віддавати накази, сперечатися, домовлятися і реагувати на почуте. Спів-буття виявляється зведеним до мінімуму [Heidegger, 1995]. У певному сенсі це майже експериментальна ситуація. Wonderland ніби перевіряє, що залишиться від соціального зв'язку, якщо прибрати майже всі звичні форми присутності. Залишається лише голос. Проте голос не розв'язує проблему впізнання. Білий Кролик чує Алісу, але не розуміє її. Інші персонажі реагують на її репліки, але не здатні включити її назад у звичний порядок взаємодії. Комунікація зберігається, однак взаєморозуміння не виникає автоматично. Тут несподівано актуальним стає питання, яке ставив Левінас: що відбувається зі стосунком до Іншого тоді, коли безпосередня зустріч стає неможливою [Levinas, 1969; Levinas, 1985]? У четвертій главі Alice's Adventures in Wonderland інший постає не як обличчя, а як голос за стіною. Він присутній і водночас недосяжний. Його не можна проігнорувати, але його також неможливо повністю зрозуміти. У цьому контексті описана Керроллом ситуація набуває несподіваної актуальності. Значна частина сучасних форм соціальної взаємодії відбувається за умов відсутності безпосередньої спів-присутності учасників комунікації. Взаємодія дедалі частіше здійснюється через повідомлення, цифрові профілі, голосові та текстові посередники, що дозволяють підтримувати зв'язок без фізичної зустрічі. Це актуалізує питання про співвідношення комунікативної доступності та спів-буття, а також про межі взаєморозуміння в ситуаціях, коли присутність Іншого опосередкована технологічними формами взаємодії.

Білль у трубі: анонімність соціальної функції. Колективна реакція на появу Аліси розгортається напрочуд організовано. Білий Кролик збирає навколо будинку натовп помічників. З'являються драбини, мотузки, інструкції, накази і розподіл обов'язків. Криза співмірності поступово перетворюється на колективний проєкт її подолання. І саме в цей момент на сцені з'являється Білль. Примітно, що його поява майже позбавлена індивідуальності. Ми майже нічого не знаємо про нього самого. Натомість дуже швидко дізнаємося, що саме він має лізти у трубу. Питання про те, хто виконає небезпечну роботу, вирішується легко. Колектив не обговорює ризики. Не розподіляє відповідальність. Не проводить жеребкування. Усі просто погоджуються: лізти буде Білль. У цьому сенсі Білль є не стільки персонажем, скільки соціальною позицією. Він існує як виконавець функції, необхідної для відновлення порушеного порядку. Його індивідуальні якості не мають значення. Важливим є лише те, що система вже знає, кому належить виконувати подібні завдання. Саме тому фраза «Нехай лізе Білль» звучить значно серйозніше, ніж здається. Вона виявляє один із найстійкіших механізмів організації колективного життя: у кризовій ситуації спільнота прагне максимально швидко перетворити невизначеність на розподіл ролей. Хтось має наказувати. Хтось має спостерігати. Хтось має ризикувати.

У цьому легко впізнати ту логіку, яку аналізувала Г. Арендт, коли писала про небезпеку підміни політичної дії функціональним виконанням ролей [Arendt, 1958]. Що складнішою стає система, то легше людина починає сприйматися не як суб'єкт дії, а як носій певної функції. Білль потрапляє у трубу не тому, що він особливо хоробрий чи особливо винний. Він потрапляє туди тому, що у даній конфігурації соціального порядку саме його місце виявляється найближчим до труби. Особливо показово, що сам Білль намагається чинити опір. Він не демонструє ентузіазму. Його доводиться вмовляти, підштовхувати, фактично примушувати до виконання ролі. Але це нічого не змінює. Колектив уже визначив, ким він має бути у цій

ситуації. А потім з'ясовується що єдиним по-справжньому активним жестом Білля у всій сцені стає його політ. Бо коли Аліса б'є ногою у димар, Білль буквально вилітає у небо. Сцена подана як комічний епізод, але її соціальна логіка значно цікавіша за сам жарт. Білль стає першим персонажем, якого криза співмірності безпосередньо викидає за межі нормального порядку взаємодії. Він виконує функцію посередника між колективом і загрозою, але саме через це опиняється у найбільш уразливому становищі. Поки інші сперечаються, радяться і віддають накази, Білль летить. У певному сенсі він виконує роль своєрідної жертви соціального порядку. Не тому, що хтось прагне його покарати. А тому, що будь-яка система в кризі потребує тих, хто безпосередньо контактуватиме з проблемою. Соціальний ризик майже ніколи не розподіляється рівномірно. Він концентрується навколо конкретних фігур, які виконують необхідну, але небезпечну функцію. І тут Wonderland знов стає дивовижно схожим на реальний світ. Кожна складна система має своїх Біллів. Людей, яких відправляють туди, куди інші воліли б не лізти. Людей, про яких згадують переважно тоді, коли щось іде не так. Людей, чия присутність необхідна для підтримання порядку – і водночас майже непомітна доти, доки вони не вилетять із труби.

Гра, що стала загрозою: криза співмірності після кризи. Після втечі з будинку Білого Кролика може здатися, що криза завершилася. Аліса знову зменшується до прийнятного розміру, залишає позаду натовп, Білля і зруйнований порядок. Проте Wonderland не поспішає повертати рівновагу. Навпаки, саме тепер Керролл демонструє найрадикальніший наслідок втрати співмірності. Сцена зі щеням радикалізує проблему, яка поступово розгортається протягом усієї глави. Якщо попередні епізоди демонстрували кризу соціальної ідентичності, ролі або комунікації, то тут під питанням опиняється сама можливість спів-буття. Причиною виявляється не конфлікт, не боротьба за владу і навіть не взаємне нерозуміння. Перешкодою стає втрата співмірності. Керролл показує, що для спільного існування недостатньо ані доброї волі, ані відсутності ворожості. Спів-буття передбачає певну відповідність між учасниками взаємодії – спільний масштаб, у межах якого дія одного не перетворюється на загрозу для іншого. Коли ця відповідність зникає, навіть найбільш невинна форма взаємодії втрачає свою очевидність. У цьому сенсі фінальний епізод функціонує як дзеркальна інверсія сцени у будинку Білого Кролика. Там джерелом кризи була надмірність самої Аліси; тут – надмірність Іншого. Проте результат залишається незмінним. Порушення співмірності знову робить неможливим простір спільного світу.

Особливо показово, що Аліса відчуває до щеняти симпатію. Вона називає його милим, уявляє, як могла б навчити його різних трюків, і не демонструє жодного страху перед ним як перед істотою. Страх викликає не щеня саме по собі, а неможливість встановити з ним безпечну форму взаємодії. Керролл фактично розділяє етичне ставлення до Іншого і практичну можливість співіснування з ним. Можна визнавати Іншого, симпатизувати йому, прагнути контакту – і водночас залишатися неспроможним вибудувати спільний простір взаємодії. У цьому прихована одна з найнеприємніших інтуїцій четвертої глави. Соціальні кризи далеко не завжди виникають через ворожість, конкуренцію чи боротьбу інтересів. Іноді вони виникають тому, що учасники взаємодії перестають бути співмірними одне одному. Їхні масштаби досвіду, можливостей, ресурсів або способів існування починають настільки відрізнятися, що навіть доброзичливість уже не гарантує можливості спільного світу.

Втім, відновлення співмірності ще не означає відновлення визначеності. Покинувши будинок Білого Кролика, Аліса невдовзі зустріне Синю Гусинь, яка поставить запитання значно небезпечніше за всі попередні кризи: «Хто ти така?». Після руйнування звичних форм спів-буття Wonderland переходить до дослідження не менш нестійкої території – риторики ідентичності.

Висновки. Четверта глава Alice's Adventures in Wonderland пропонує соціальній філософії дещо незвичне: не теорію кризи, а її топографію. Керролл не пояснює, чому спів-буття руйнується. Натомість він послідовно показує ті умови, які зазвичай роблять його можливим і саме тому залишаються непомітними.

Wonderland виявляє, що соціальний світ утримується на значно крихкіших підставах, ніж це часто припускають великі теорії. Не лише на інституціях, нормах чи комунікації, а й на більш елементарних речах: можливості впізнавати одне одного, співвідносити тіло з простором, підтримувати спільний масштаб взаємодії, розрізняти голос і присутність, роль і людину, гру і загрозу. Криза починається не тоді, коли руйнується порядок. Вона починається тоді, коли ці відповідності перестають працювати.

У цьому сенсі Керролл пропонує доволі радикальне розуміння спів-буття. Воно не є ані

стабільною структурою, ані гарантованою формою людського існування. Спів-буття постає як безперервна робота підтримання співмірності – між людьми, речами, простором, ролями і способами взаємного сприйняття. Саме тому його руйнування не обов'язково потребує конфлікту, насильства чи ворожості. Іноді достатньо того, що учасники взаємодії більше не перебувають в одному масштабі.

Можливо, саме тому четверта глава *Alice's Adventures in Wonderland* сьогодні звучить несподівано сучасно. Вона дозволяє побачити кризу не як виняткову подію, а як стан поступової втрати співмірності між суб'єктом і світом. І якщо *Wonderland* пропонує якийсь урок, то він полягає не у способі подолання цієї кризи. Лише у здатності її розпізнати. А розпізнати – означає побачити те, що зазвичай залишається прихованим власною очевидністю.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ / REFERENCES

1. Agamben, G. (1998). *Homo sacer: Sovereign power and bare life* (D. Heller-Roazen, Trans.). Stanford University Press. (Original work published 1995)
2. Agamben, G. (2005). *State of exception* (K. Attell, Trans.). University of Chicago Press. (Original work published 2003)
3. Ahmed, S. (2004). *The cultural politics of emotion*. Routledge.
4. Arendt, H. (1958). *The human condition*. University of Chicago Press.
5. Bulut, T., & Almabrouk, N. (2020). The functions of puns in *Alice's Adventures in Wonderland*. *The Reading Matrix: An International Online Journal*, 20(1), 172–185. <https://www.readingmatrix.com/files/22-gb5e5b35.pdf>
6. Carroll, L. (2009). *Alice's adventures in Wonderland and Through the looking-glass*. Oxford University Press. (Original work published 1865/1871)
7. Chadwick-Joshua, J. (1987). *Alice's Adventures in Wonderland and Through the Looking-Glass: A Menippean assessment and rhetorical analysis of Carroll's Alice books* [Doctoral dissertation, Texas Woman's University]. Texas Woman's University Repository. <https://twu-ir.tdl.org/items/cd077302-049b-4086-ba66-4f3fed9aa7ae>
8. Deleuze, G. (1990). *The logic of sense* (M. Lester & C. Stivale, Trans.). Columbia University Press. (Original work published 1969)
9. Foucault, M. (1977). *Discipline and punish: The birth of the prison* (A. Sheridan, Trans.). Pantheon Books. (Original work published 1975)
10. Gadamer, H.-G. (2004). *Truth and method* (2nd rev. ed., J. Weinsheimer & D. G. Marshall, Trans.). Continuum. (Original work published 1960)
11. Heidegger, M. (1995). *The fundamental concepts of metaphysics: World, finitude, solitude* (W. McNeill & N. Walker, Trans.). Indiana University Press. (Original work published 1929/1930)
12. Kemp, M. F. (2011). *Carrollian language arts & rhetoric: Dodgson's quest for order* [Master's thesis, University of Tennessee at Chattanooga]. UTC Scholar. <https://scholar.utc.edu/theses/39/>
13. Levinas, E. (1969). *Totality and infinity: An essay on exteriority* (A. Lingis, Trans.). Duquesne University Press. (Original work published 1961)
14. Merleau-Ponty, M. (1962). *Phenomenology of perception* (C. Smith, Trans.). Routledge. (Original work published 1945)
15. Ricoeur, P. (1981). *Hermeneutics and the human sciences: Essays on language, action and interpretation* (J. B. Thompson, Ed. & Trans.). Cambridge University Press. (Original work published 1969–1975)
16. Wollner, A. (2009). *Doubletalk in Alice in Wonderland*. The Victorian Web. <https://victorianweb.org/authors/carroll/woolner8.html> (Original work published 2004)

Стаття надійшла до редакції 27.01.2026
Стаття рекомендована до друку 25.04.2026

Переглянуто 29.02.2026
Опубліковано 25.05.2026

Volodymyr Liutyi. PhD Student of the Department of Theoretical and Practical Philosophy named after Professor Y.B. Shad, V. N. Karazin Kharkiv National University, Svobody sq. 4, Kharkiv, 61022, Ukraine, <https://orcid.org/0009-0007-9125-299X>

«THE RABBIT SENDS IN A LITTLE BILL»:

BEING-WITH UNDER THE CONDITIONS OF THE LOSS OF COMMENSURABILITY

The article addresses the socio-philosophical examination of being-with as a form of human existence that presupposes a certain commensurability between the subject, the body, social space, and the structures of interaction. The author investigates the conditions under which a shared world becomes possible, as well as the mechanisms through which this possibility is lost in situations of crisis. The central thesis holds that being-with cannot be reduced to the mere fact of physical presence or communication, but is grounded in a complex system of correspondences between the human being and the world of their social existence.

The fourth chapter of Lewis Carroll's *Alice's Adventures in Wonderland* serves as the primary material of the study, examined as a philosophical model of the breakdown of commensurability. It is shown that the crisis of being-with arises not only from conflict or communicative rupture, but also from the disruption of habitual correspondences between body and space, social role and person, presence and mutual understanding. Particular attention is given to the phenomenon of social recognition, the problem of embodiment, the functioning of roles in crisis situations, and the specific character of interaction under conditions of absent co-presence.

The article argues that social order is sustained not only by norms and institutions, but also by concealed structures of commensurability that ordinarily remain unnoticed. Their disruption renders visible the fundamental conditions of human coexistence. The analysis demonstrates that even goodwill, openness to interaction, and communicative receptiveness cannot guarantee the possibility of a shared world if the participants in interaction lose their capacity to remain commensurable with one another.

The conclusion is drawn that Carrollian nonsense functions not merely as a literary device, but as an instrument of philosophical analysis of social reality — one that allows the crisis of being-with to be understood not as an exceptional state, but as a mode of revealing the ontological and social preconditions of everyday existence.

Keywords: **being-with, commensurability, social identity, embodiment, social role, presence, social crisis.**

The article was received by the editors 27.01.2026
The article is recommended for printing 25.04.2026

The article was revised 29.02.2026
This article published 25.05.2026